

1/2012

BESKYDY

zpravodaj chráněné krajinné oblasti

**Změni změny klimatu
Beskydy?**

**Klima a znečištění ovzduší
v Beskydech**

**Rozhovor s vedoucím
meteorologické stanice
na Lysé hoře Jaroslavem
Chalupou**

Exotika v Beskydech

Kdo je myšán veliký

Vážení čtenáři,
pro toto číslo Zpravodaje jsme si zvolili trošku neobvyklé téma. Nebudou jím ani zbytky beskydské divočiny, ani hospodaření člověka v krajině, dokonce ani vzácné druhy. Tématem bude klima, jeho změny a vlivy těchto změn na přírodu a potažmo i na život člověka v Beskydech. A co je to klima? Jedná se o dlouhodobý stav počasí ovlivněný především cirkulací atmosféry, ale také činností člověka, zejména kvalitou ovzduší. A tu na rozdíl od jiných klimatických faktorů můžeme svou činností ovlivnit. Každý z nás. Tedy Vy i já. Jak to mohu udělat? Jednoduše svým chováním a rozhodováním. Třeba tím, jaký zvolím způsob vytápění, zda zateplím dům, jestli budu preferovat veřejnou dopravu před osobní, zda budu létat na dovolenou letadlem, jestli si raději vyberu místní potraviny před výrobky, které procestovaly půl zeměkoule, než se mi dostaly na stůl... Možností je mnoho. Člověk má vždy právo volby a nákupní cena nebo pohodlí nemusí být pokaždé tím nejlepším kritériem.

František Jaskula

Změny změny klimatu Beskydy?

Jiří Lehký

Pohled na Kněhyni a Čertův mlýn v r. 1984, v popředí jsou holiny po těžbách odumřelých porostů poškozených průmyslovými exhalacemi.

Klima se mění – o tom nemůže být pochyb – a s ním se mění, nebo budou měnit i Beskydy. Nebudeme se teď bavit o tom, jak v krajině přibývá solárních panelů a bazénů, které jsme dříve vidali pouze ve slunném přímoří, nebo naopak sjezdovek, lanovek, sněžných skútrů a fréz, které jsme znali pouze ze Skandinávie či Alp... To vše svědčí spíše o změnách lidských zájmů či životního stylu. V tomto čísle se chceme zamyslet nad tím, jaké bývalo, je a bude v Beskydech počasí a jaké klima (tedy zjednodušeně řečeno dlouhodobý ráz počasí). A jak se tyto změny projevují nebo mohou projevit na tváři krajiny, ve které žijeme. A protože více než 2/3 CHKO Beskydy pokrývá les, pokusíme se zde probíhající změny ilustrovat právě na lesích.

Ohlédnutí za kyselými dešti

První případ je již našťastí historií, byť z pohledu stáří hor nedávnou. Koncem sedmdesátých a počátkem osmdesátých let 20. století dosáhlo u nás svého maxima znečištění ovzduší způsobené mj. průmyslovou činností sousední ostravské aglomerace. Pamětníci si vzpomenou na výrazný zápach tam, kde měl jejich plíce plnit svěží horský vzduch, či na špinavý sníh. Koncentrace oxidů síry v ovzduší dosahovala dnes těžko uvěřitelných hodnot, opatrně se začínalo mluvit o kyselých deštích. A smrky v Beskydech, stejně jako na jiných našich horách v severním pohraničí, začaly chřadnout a odumírat.

Asi nejtěžší ránu dostaly lesy na hřebenech Beskyd během „klimatického šoku“ na přelomu roku 1978/79. Na konci prosince panovalo velmi teplé počasí (až +10 °C). Mraky plné exhalací se tehdy usadily na nejvyšších vrcholech a na Silvestra se během pár hodin ochladilo téměř o 30 °C! Vodní páry zmrzly a „siryplná“ námraza uvěznila horské smrky v smrtonosné sevření. V následujících dvou letech většina postižených smrkových po-

Listnaté a smíšené lesy se nejspíš s oteplováním klimatu vyrovnají mnohem lépe než lesy jehličnaté.

rostů uschla. Lesníci, v duchu doby bojující o každý kubík dřeva, začali s masivními těžbami (jen v roce 1979 to bylo přes 500 ha), umělým zalesňováním, postavily se desítky kilometrů nových (asfaltových) lesních cest... Postižena byla úbočí Lysé hory, Smrku, vrchol Kněhyně, Travného, Javorového. Horské hřebeny se během velice krátké doby změnily rychleji a víc než v předchozích desetiletích či staletích, kdy byly postupně osídlovány pastevci a později zase opouštěny.

Počátkem devadesátých let padl komunistický režim, těžký průmysl Ostravska byl utlumen, došlo k odsíření elektráren a kvalita ovzduší (alespoň co se týče oxidů síry) se zlepšila. Lesy i lesníci si jistě oddechli. Ovšem s přelomem letopočtu se stále hlasitěji začal ozývat další strach – změna klimatu a s ní spojené oteplování.

Globální oteplování v lokálních podmínkách

Jeden z faktů, na kterém se shodnou odpůrci i zastánci teorie globálního oteplování, je ten, že se zvýšila variabilita klimatu – tedy četnost stavů velmi se lišících od dlouhodobých průměrů pro dané roční období. Pro příklady jistě není nutné chodit daleko. Většina dospělých lidí si uvědomí, že počasí jejich dětství bývalo trochu jiné než dnes.

Pro budoucí tvář beskydské krajiny jsou možná nejzásadnějším jevem stále častější období sucha spojená s vysokými letními i zimními teplotami. Nedostatek vláhy ohrožuje především nepůvodní smrkové porosty vysázené v nízkých nadmořských výškách, pokud nejsou na „studených“ severních svazích s hlubokými půdami. Souvislé porosty smrčín pravděpodobně nebudou v budoucnu schopny odolávat gradacím kůrovce, kterému oslabení smrčků suchem a teplejší zimy posledních let velmi svědčí. Na druhou stranu se ale vysoký podíl smrku v beskydských lesích (až 70 %) pomalu ale jistě snižuje ve prospěch listnatých dřevin. Postupně se tak vracíme ke stavu, který lépe odpovídá původnímu druhovému složení lesů – což je jedna z těžko dosažitelných met ochranců přírody. Bude-li oteplování a vysušování krajiny pokračovat, budou to právě listnaté a smíšené lesy, které se změně klimatu pravděpodobně lépe „přizpůsobí“.

Znečištění ovzduší v oblasti CHKO Beskydy a okolí

Vladimíra Volná

Oblast CHKO Beskydy je vzhledem ke kvalitě životního prostředí rozdílná ve svých různých lokalitách. Na znečištění se podílí obce (obydlená území), turistický ruch, zemědělství, stavební činnost, doprava a průmysl větších měst (Ostravsko-Karvinská aglomerace a Třinecko).

V CHKO Beskydy mají významný vliv na znečištění ovzduší hlavně lokální topeniště, tedy malé zdroje znečišťování, jež spalují tuhá paliva. V chladných částech roku (od října do března) se vytváří špatné rozptylové podmínky, způsobené převážně teplotními inverzemi a slabým prouděním větru. Za těchto podmínek pak nedochází k dostatečnému promíchávání vzduchu a rozptylu znečišťujících látek v ovzduší, což se projevuje převážně v údolních obcích.

Měření znečištění ovzduší v regionu začalo v 70. letech minulého století. Nejvyšších koncentrací škodlivin bylo dosahováno v 80. letech 20. století.

V 90. letech minulého století naopak docházelo ke zlepšování ovzduší, což souviselo především s restrukturalizací a omezením výroby průmyslových podniků, přechodem na kvalitnější paliva apod.

Se snížením vypouštěných škodlivin došlo ke zlepšení kvality ovzduší, ale stále poměrně často nejsou splňovány imisní limity vycházející z legislativy EU. Týká se to především suspendovaných částic PM₁₀ (zjednodušeně řečeno „prašný aerosol do velikostí částic 10 mikrometrů“) a to hlavně v okrajových částech Beskyd (kde doznívá vliv větších měst, průmyslu a dopravy).

V současnosti probíhá v regionu Beskyd měření znečištění ovzduší na stanicích Bílý Kříž, Čeladná a Návisí u Jablunkova. K překračování ročního imisního limitu 40 µg.m⁻³ pro PM₁₀ na stanicích v Beskydech v posledních letech nedochází, avšak hodnota denního imisního limitu 50 µg.m⁻³ pro PM₁₀ je na stanicích Čeladná a Návisí u Jablunkova překračována. V horských oblastech CHKO Beskydy (včetně stanice na Bílém Kříži) překračování imisních limitů nepředpokládáme. V případě škodlivin: oxidů dusíku, oxidu siřičitého a těžkých kovů (tedy znečišťujících látek, které jsou nebo byly v uvedených lokalitách měřeny) nejsou stanovené limity překračovány. Mimo zmíněné látky jsou v Beskydech měřeny i koncentrace přízemního ozonu, a to na Bílém Kříži. Maximální denní osmihodinový limit přízemního

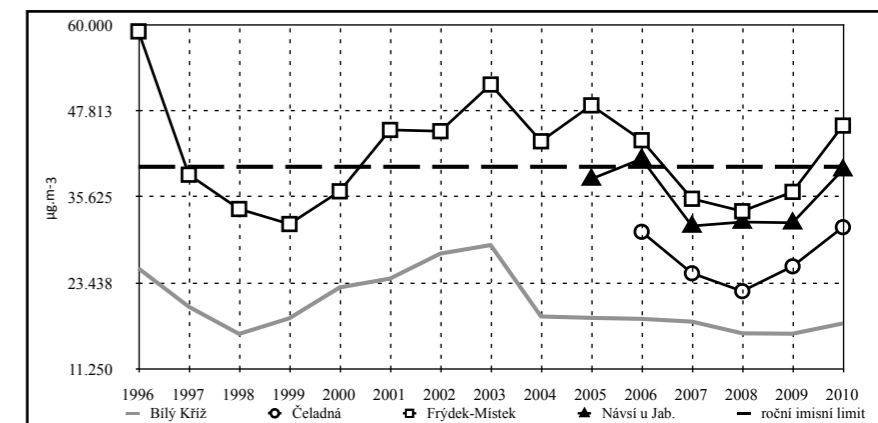
ozonu je v letním období (za velmi teplých a slunečných dní) překračován. Přízemní ozon vzniká vzájemnými reakcemi mezi oxidy dusíku a těkavými organickými sloučeninami za přítomnosti silného slunečního záření a nemá žádný primární zdroj, je proto komplikovaně řešitelnou škodlivinou nejen v rámci ČR, ale rovněž střední a jižní Evropy.

Přes zmíněné informace můžeme říci, že oblast CHKO Beskyd patří vzhledem ke znečištění ovzduší k čistším regionům České republiky.

Více informací o měření znečištění ovzduší, aktuální i dlouhodobé situaci, legislativě, apod., naleznete na stránkách Českého hydrometeorologického ústavu – www.chmi.cz, v záložce „ovzduší“.

V září roku 2011 byl ČHMÚ vydán sborník RNDr. Vladimíry Volné (ČHMÚ – pobočka Ostrava) věnovaný problematice znečištění ovzduší v oblasti Moravskoslezských Beskyd. Práce podává ucelený přehled o měření znečištění ovzduší, která probíhají nebo probíhala na území Moravskoslezských Beskyd a nejbližšího okolí na stanicích ČHMÚ a jiných organizací. Publikaci lze objednat na adrese: Český hydrometeorologický ústav, SIS, J. Nakládalová, Na Šabatce 17, 143 06 Praha 4 – Komořany, tel. a fax 244 032 721, e-mail jitka.nakladalova@chmi.cz nebo zakoupit na pobočce ČHMÚ v Ostravě.

Autorka je pracovníkem Oddělení ochrany čistoty ovzduší, ČHMÚ / pobočka Ostrava

Roční průměrné koncentrace suspendovaných částic („prašného aerosolu“) PM₁₀ na některých stanicích, 1996–2010

rok	Frýdek-Místek	Bílý Kříž	Návisí u Jab.	Čeladná
2003	134	0	-	-
2004	99	0	16	-
2005	122	0	70	23
2006	88	0	84	49
2007	70	0	40	33
2008	52	0	49	24
2009	69	0	47	36
2010	91	0	73	52
2011	76	0	46	40

Počet překročení denního imisního limitu pro PM₁₀ na některých stanicích v oblasti Beskyd, 2003–2011, přípustný počet překročení denního limitu za kalendářní rok je 35 (r. 2011 – předběžné údaje, aktuálně ještě nejsou k dispozici verifikovaná data za prosinec/2011 – předpokládáme však, že se uvedený údaj po verifikaci nezmění).

Čtvrté desetiletí na Lysé hoře

Jaroslav Chalupa toužil od mala stát se meteorologem, vystudoval gymnázium a hned po maturitě zažádal o místo meteorologa, sen se mu vyplnil až za šest let, kdy nastoupil na meteorologickou stanici na Lysé hoře, kde působí již 34 let. V současné době je vedoucím stanice.

Práce meteorologa je zajímavá a neobvyklá, můžete našim čtenářům přiblížit, jak jste se k takové práci dostal?

Meteorologie byla mým koníčkem již od klukovských let. Četl jsem dostupnou literaturu, prováděl jsem ve svém bydlišti v Havířově amatérská klimatická pozorování. Po ukončení studia jsem se ucházel o práci pozorovatele na některé z horských stanic tehdejšího Hydrometeorologického ústavu. I po vojenské základní službě jsem stále věřil, že se mi můj sen splní. Až v roce 1978 se to podařilo a nastoupil jsem na uvolněné místo pozorovatele na meteorologické stanici Lysá hora. Tehdy na stanici sloužilo na 5 lidí. V současné době po automatizaci stanice je osádka čtyřčlenná.

Meteorologická stanice na Lysé hoře

Pro práci na meteorologické stanici je potřebné středoškolské vzdělání a samozřejmě nadšení pro náš obor.

Vzhledem k umístění meteorologické stanice zřejmě nemůžete počítat s klasickou osmihodinovou pracovní dobou od rána do odpoledne. Můžete krátce charakterizovat práci meteorologa? Liší se podstatně Vaše dnešní práce od té, kterou jste vykonával na začátku vašeho působení na stanici?

Pracujeme v turnusech ve dvousměnném provozu. Naším hlavním úkolem je pozorovat počasí a v pravidelném intervalu 1 hodiny předávat naměřená data do sběrného centra Českého hydrometeorologického ústavu v Praze – Komořanech. V minulosti jsme pracovali v nepřetržitém provozu, nyní má meteorolog ve službě v noci pohotovost a může 8 hodin spát. Jen v případě, že automatický systém zprávu včas nepředá, musí na pokyn z centra obsluha zasáhnout. Kromě automatických přístrojů je v dnešní době největší rozdíl v rychlosti předávaných zpráv. Dřívější rádiové spojení a později spojení dálkopisné, je nahrazeno internetem, v záloze je i mobilní linka.

Lysá hora je místem do jisté míry velmi romantickým, jaká pozitiva a případná negativa vám nejvyšší vrchol Beskyd přináší?

Největším pozitivem je práce uprostřed krásné beskydské přírody. Skvělým zážitkem bývají inverzní situace, kdy se cítíme jako na moři. Oblačnost v údolích vytváří

neuvěřitelné scenérie. Vrcholy hor jsou však pověstné i častými změnami počasí. Můžeme zde zažít jak nádherné výhledy na slovenskou stranu (V. Tatry, Roháče, N. Tatry, M. a V. Fatra aj.) a na Jeseníky, tak i husté mlhy, silné vichřice, námrazu, hluboké závěje, prudké letní bouřky, lijáky apod.

Číslo tohoto zpravodaje je zaměřeno na počasí (rozmary, výkyvy, globální změny klimatu apod.). Můžete na základě vašich zkušeností říci, že je počasí v posledních letech na Lysé hoře nějak odlišné od toho, které bylo na začátku vaší kariéry?

Na Lysé hoře se začalo s meteorologickým pozorováním již v roce 1897, a tak můžeme srovnávat historická data s těmi současnými. Faktem je, že v posledních dvou desetiletích zvolna narůstá průměrná roční teplota vzduchu, ale myslím, že období oteplování je příliš krátké na to, abychom mohli dělat nějaké hlubší závěry. Extrémní projevy počasí můžeme vyčíst i z let dávno minulých. Je třeba si uvědomit, že současná doba umožňuje mnohem rychlejší šíření informací a zprávy o mimořádných projevech počasí nejsou výjimkou.

Za dobu vašeho působení na stanici vám příroda jistě nadělila slušnou řádku „meteorologických kuriozit“, můžete některé z nich našim čtenářům prozradit?

Ve své 34leté praxi na Lysé hoře jsem zažil řadu extrémních situací. Hned v prvním roce mého působení jsem na přelomu roků 1978–1979 zaznamenal rekordní prudký pokles teploty. Tehdy na naše území pronikl arktický vzduch od severovýchodu a dne 1. 1. 1979 během 12 hodin poklesla teplota téměř o 25 °C na -26,7 °C. Tento mrazivý šok odnesly desítky návštěvníků Lysé hory omrzlinami, utrpěly i lesní porosty a příroda vůbec. Lysá hora je pověstná vysokou sněhovou pokrývkou. Já osobně jsem zažil nejvíce sněhu v březnu 2005, kdy jsme naměřili rovné 3 m sněhu. K extrémům patří i 103 cm sněhu v polovině října 2009 nebo 50 cm nového sněhu v polovině května 2010. Nedávno bylo zaznamenáno extrémní sucho v listopadu 2011, kdy 0,9 mm spadlých srážek je novým historickým měsíčním minimem od počátku měření v roce 1897.

Za rozhovor děkuje Lucie Ohryzková (ČSOP Salamandr). Původní, nezkrácený, rozhovor si můžete přečíst na stránkách www.valasskakrajina.cz

Výhled z Lysé hory

Klima CHKO Beskydy

Pavel Lipina

Počasí denně ovlivňuje každého z nás. Je našim stálým společníkem a právem je častým tématem hovoru u většiny lidí. Pojem počasí se používá pro popis každodenních stavů atmosféry. Vedle počasí stojí také pojem podnebí (nebo také klima), který můžeme charakterizovat jako dlouhodobý pohled na počasí, zjednodušeně „průměrné“ počasí.

Podnebí (klima) CHKO Beskydy je díky jejímu horskému charakteru velmi pestré – vzhdyt rozpětí nadmořských výšek zde činí 990 m.

Průměrná roční teplota vzduchu celého území CHKO je 6,1 °C. Podle teplotních poměrů můžeme CHKO rozdělit na chladnější severovýchodní část (Frýdeckomístecko) a teplejší jihozápadní část (Vsetínsko).

Dlouhodobě nejteplejším měsícem je červenec s průměrnou teplotou v nejnižších polohách 17–18 °C, zatímco v polohách okolo 1000 m n. m. je to jen 13,5 až 15 °C. Nejchladnější měsíc je leden s teplotou okolo -2,5 °C, v nižších polohách a v 1000 m n. m. okolo -4 až 5 °C. Vlivem nadmořské výšky je jaro v horách studenější než podzim, a to v důsledku pomalejšího jarního tání sněhu.

Nejvyšší teplota vzduchu na území CHKO (36 °C) byla naměřena 15. srpna 1952 v Rožnově pod Radhoštěm. Nejnižší teplota vzdu-

chu (-37,5 °C) byla zaznamenána hned na několika lokalitách v noci z 10. na 11. února 1929.

V nejnižších polohách se průměrně ročně vyskytují 3 „tropické“ dny (maximální teplota 30 °C a více) a polohy do 1000 m n. m. mají průměrně 1 tropický den v roce. Zatímco letních dnů (maximální teplota 25 °C a více) bývá v údolích okolo 30, v polohách kolem 1000 m n. m. jich je průměrně 15 za rok. Mrazových dnů (s minimální teplotou pod 0 °C) bývá ročně průměrně 120 v nejnižších polohách a ve výšce 1000 m n. m. mrzne obvykle 150 dní v roce.

Průměrná teplota	6,1 °C	Celá CHKO
Nejvyšší teplota	36 °C	Rožnov (1952)
Nejnižší teplota	-37,5 °C	Víc lokalit (1929)
Průměrná(y)	Nejnižší polohy	v 1000 m n. m.
Teplota v červenci	17 až 18 °C	13,5 °C
Teplota v lednu	-2,5 °C	-4 až -5 °C
Počet tropických dní v roce	3	1
Počet letních dní v roce	30	15
Počet mrazivých dní v roce	120	150

Není bez zajímavosti, že téměř celá severovýchodní část CHKO má průměrnou roční oblačnost (procento pokrytí oblohy oblačky) 70–75 %, což je nejvíce v Česku! Zbytek CHKO má průměrnou oblačnost 65–70 %. Nejvíce „jasných“ dnů (s oblačností do 20 %) se vyskytuje v září. Naopak nejméně „jasných“ dnů je v nižších polohách obvykle v listopadu nebo v prosinci. Ve vrcholových partiích je to pak v červnu, převážně vlivem výskytu vlhkého vzduchu a zesílenému horskému proudění.

Srážky jsou vedle teploty vzduchu určujícím činitelem pro ráz krajiny. Obě tyto veličiny totiž určují podmínky pro růst vegetace a tím pádem i pro zemědělské či lesnické využívání krajiny. Jako většina hraničních hor jsou i Beskydy bohaté na srážky, zejména jejich severozápadní návětrné svahy, kde se roční úhrny pohybují okolo 1500 mm. V celé CHKO jsou dlouhodobě roční srážkové úhrny mezi 850 až 1500 mm. Nejnižší roční srážkové úhrny se pohybují od 643 mm v roce 2003 (Rožnov) po nejvyšší v roce 2010 (2128 mm na Lysé hoře). Srážky ve vegetačním období (od dubna do září) převyšují srážky v období vegetačního klidu (říjen až březen). Srážkové úhrny zpravidla stoupají se vzrůstající nadmořskou výškou. Nejvyšších hodnot dosahují srážky obvykle v červenci v důsledku zesílené bouřkové činnosti. Nejnižší měsíční úhrny během roku spadnou v zimním období.

Maximální denní srážka na území CHKO byla zaznamenána při povodni dne 6. července 1997 (233,8 mm) na Lysé hoře. Průměrný počet dnů v roce s výskytem srážek se na území CHKO pohybuje od 165 dnů (Morávka) po 215 (Lysá hora).

Roční průměrná rychlost větru v nižších polohách je převážně od 3 do 4 m/s. Ve vrcholových polohách je dvojnásobná – 7,5 až 8,5 m/s. Jako v jiných horských oblastech je směr větru silně ovlivněn tvary terénu a převládající směr větru často koresponduje s orientací údolí.

Autor je pracovníkem Oddělení ochrany čistoty ovzduší, ČHMÚ / pobočka Ostrava

Oteplování klimatu a stěhování rostlin

Marie Popelářová

Je všeobecně přijímaným faktem, že klima na naší planetě se již sto let otepluje a že tento vývoj ještě minimálně dalších sto let potrvá. Je také nezpochybnitelné, že na současném oteplování se velkou měrou podílí člověk vypouštěním (emisí) skleníkových plynů (především oxidu uhličitého). Biologové se proto snaží předpovědět, jaké důsledky bude mít tento vývoj pro jednotlivé druhy živočichů a rostlin. Což není jednoduché. Přírodní společenství je složitým systémem s mnoha vzájemnými souvislostmi. Každý biologický druh reaguje na změny klimatu jinak. Někteří živočichové a rostliny začínají strádat a postupně mizí, část z nich se novým podmínkám přizpůsobí. Odpovědi na oteplování je i stěhování druhů do vyšších poloh nebo do vyšších zeměpisných šířek.

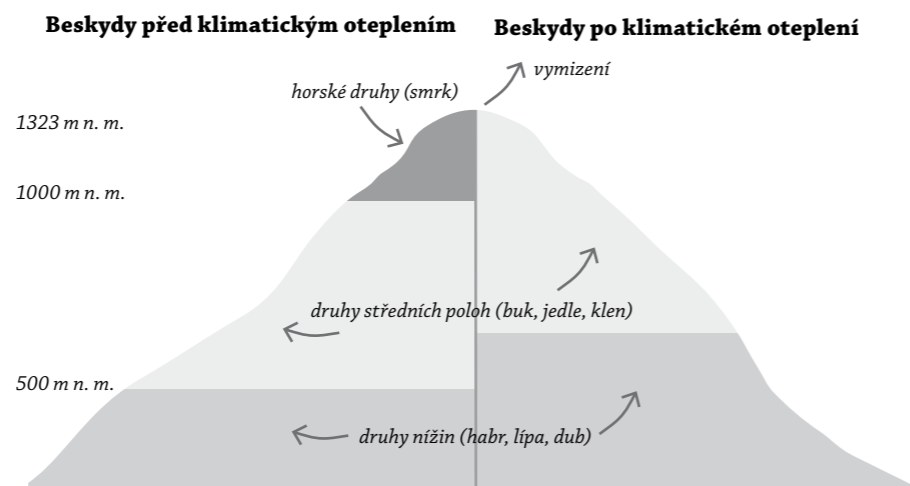
Stěhování rostlin

Rostliny se posouvají v prostředí relativně pomalu, proto reagují až na dlouhodobé změny klimatu. Při oteplování je asi nejlépe viditelný posun pásma lesů do vyšších horských oblastí. Viditelné je tomu tak například na Urale, kde porovnání se starými snímky ukazuje, že za posledních sto let se hranice lesa posunula nahoru o čtyřicet až šedesát metrů. Podobný vývoj lze sledovat v Alpách, v norských horách nebo ve Skalických horách v Kanadě, kde se během dvacátého století zvýšila průměrná teplota o 1,5 stupně. Zánikem mohou být proto ohroženy alpské (vysokohorské) rostliny, jaké u nás rostou v Krkonoších, Jeseníkách a na Kralic-

kém Sněžníku. Níže rostoucí rostliny naopak vykazují schopnost stěhovat se (migrovat) do klimaticky příznivějších (výše položených) oblastí.

Putování stromů v Beskydech

Smrk ztepilý je horská dřevina, v Beskydech přirozeně roste pouze v nejvyšších polohách, tj. jen na nejvyšších vrcholech (Lysá hora, Smrk, Kněhyně, Čertův mlýn, Travný a snad i Radhošť). Každý lesník dnes potvrdí, že tak často vysazovaný smrk v nízkých polohách (zejména pod 500 m n. m.) málokdy prospívá. Přirozeně nejrozšířenější dřevinou středních horských poloh byl totiž v období před

Současná pásmovitost lesa v Beskydech (vlevo) by se měla, podle prognóz klimatologů, v následujících desetiletích postupně měnit. Zatímco horským lesům hrozí vymizení, lesy nížin by se měly stěhovat do vyšších poloh.

Exotika v Beskydech

Petr Wolf

Ke zjištění, že se něco děje s podnebím, nemusíte pouze vrtat v arktických ledovcích. Mnohdy stačí pozorovat okolní přírodu. V poslední době je možné i v beskydských horách pozorovat exotické druhy, za kterými jsme ještě před pár lety jezdili na Pálavu nebo k jižním sousedům.

Dnes již celkem běžně na valašských loukách potkáváme atraktivní druhy hmyzu, jako je např. kudlanka nábožná, a to poměrně ve vysokých nadmořských výškách. Do zdejší fauny přibyli také krásné zbarvení motýli, jako jsou žluťásek tolicový, který se od roku 1994 rozšířil z jižní Moravy skoro na celé území České republiky, nebo ohniváček černočárny,

ten byl ještě před sto lety považován za velkou vzácnost jižní Moravy. Poměrně známým příkladem šíření teplomilných druhů nejen do Beskyd je také nápadně černožlutě zbarvený křižák pruhovaný (foto na obálce). Tento původně jihoevropský pavouk během pouhých tří desítek let osídlil celou Evropu. Dalším nápadným exotem, který zde již trvale žije, je vážka červená, ta donedávna pouze vzácně zalétala z jižní Evropy na jižní Moravu. Dá se říct, že neexistuje skupina bezobratlých živočichů, u kterých bychom neznali příklad šíření teplomilných druhů na sever.

Invaze škůdců

Někdo by mohl namítnout, že šíření druhů není přece nic neobvyklého. Vždyť řada živočichů přišla spolu s člověkem v souvislosti s tím, jak začal měnit zdejší původně lesnatou krajinu k obrazu svému. To, co je opravdu děsivé, je současná rychlost změn. Tedy je to děsivé pro lidského pozorovatele, který trochu přemýšlí o budoucnosti. Ony změny se totiž netýkají jen atraktivních krásně zbarvených živočichů. Musíme počítat také s rozšířením škůdců do oblastí, kde se nevykytovali, což se týká i lidských patogenů (např. známé rozšíření areálů nebezpečných klišťat). Dobře známým příkladem šíření

Kudlanka nábožná byla ještě před pár lety pouze na jižní Moravě, dnes ji najdeme i na beskydských loukách.

škůdců je drobný motýl klíněnka jírovcová, jejíž housenky se vyvíjí v listech jírovců (kaštanů). Ačkoli jírovce pěstujeme ve střední Evropě po celá staletí, teprve před pár lety se teplomilná klíněnka začala šířit z jižní Evropy na sever a dnes je rozšířena po celém kontinentu.

Děsivé scénáře

Dá se očekávat, že české zemědělství a lesnictví čekají těžké časy. Podle studií amerických vědců se oblast střední Evropy od osmdesátých let poměrně výrazně otepluje a v důsledku toho má až 190 druhů motýlů vyšší pravděpodobnost přidání další generace v daném roce. Teplejší počasí totiž umožňuje hmyzu včasnější aktivitu a tak má hmyz více času shánět potravu a rozmnožovat se. To mu v konečném důsledku umožňuje mít větší počet generací. Negativním dopadem bude zvýšené poškození zemědělsky významných plodin či lesů. To ostatně můžeme v některých oblastech světa pozorovat už dnes, jako je případ přemnožení pod kůrou žijícího hmyzu v severní Kanadě, kde zdecimoval hospodářsky významné borovicové lesy. Předpokládáme také, že zdejší smrkové monokultury budou v důsledku změn podnebí také výrazně oslabené a budou hůře čelit napadení škůdci. Těžké časy v důsledku změn klimatu čekají i řadu ohrožených druhů. Celosvětovým symbolem zvířat, která to mají „definitivně spočítané“, jsou lední medvědi. Do souvislosti s oteplováním se ale

Ohniváček černočárny se v ČR ještě před sto lety vyskytoval velmi vzácně pouze na jižní Moravě, dnes je rozšířen na celém území Moravy, kromě nejvyšších poloh.

v řadě studií dává i drastický úbytek obojživelníků v některých oblastech a tak můžeme pokračovat.

Vyrazte za exotikou

Ve světle faktu, že neumíme řešit daleko bálnější současné problémy, jako jsou dluhy či investice do vzdělávání našich dětí, vypa-

dá naše budoucnost dost temně. Na druhou stranu můžeme vzít své fotoaparáty a vyrazit pěšky za humna za exotikou bez velkého cestování. Může nás při tom hrát vědomí, že tak nepřispíváme k dalšímu oteplování.

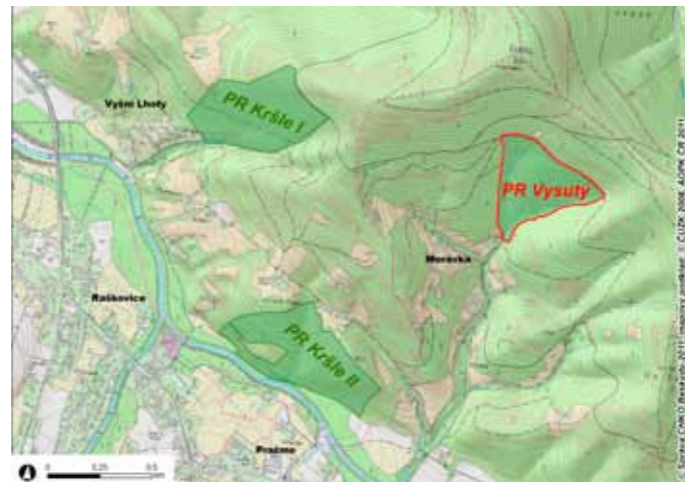
Stále v pohybu...

Aneta Valasová

Přírodní památka

Vysutý

Rozloha: 13,86 ha
Datum vyhlášení: 28. 12. 2010
Katastrální území: Morávka

V tomto čísle si společně představíme v řadě třetí nejnověji vyhlášené chráněné území PP Vysutý. Má specifické postavení mezi nově vzniklými územími. Na rozdíl od ostatních se nejedná o rezervaci, ale o památku lišící se hlavním předmětem ochrany.

Kategorie přírodní památka se používá v případě, že hlavní cennosti daného území nejsou ani tak přirozené lesy či vzácné druhy organismů, ale některá z neživých složek přírody. V PP Vysutý se naše pozornost soustředí zejména na stejnojmenný vodní tok s jeho četnými peřejemi a výrazně vyvinutým vodopádem. Podobně ukázkově vytvořený vodopád se na jiném místě v této oblasti Beskyd (Ropická rozsocha) nenachází. Vysutý je také jednou z nejtýpčtějších ukázek horského toku, který velice rychle narušuje okolní podloží a odnáší velké množství štěrku ze svého okolí, způsobuje rychlou a dobře patrnou erozi. Vodopád a jeho nejbližší okolí v horní části nejzápadnější zdrojnice Vysutého potoka je nejcenějším neživým prvkem v přírodní památce. Jeho celková výška činí 17 m a patří tak mezi nejvyšší vodopády v CHKO Beskydy. Je tvořen celkem třemi stupni oddělenými mírnějšími úseky.

Dalším významným rysem území je jeho jedinečný tvar. Jedná se o velmi strmé jihozápadně orientované svahy vrcholu Čupel (872 m n. m.) o sklonu místy větším než 50°. Na takto extrémně tvarovaném území je již nevyhnutelný častý a intenzivní odnos okolního materiálu, čili již jednou zmiňovaná eroze a stejně tak i vytváření mělkých sesuvů. Střední sklon svahu dosahuje 27°, což řadí PP Vysutý mezi maloplošná zvláště chráněná území s nejvyššími hodnotami sklonu svahů v CHKO Beskydy. Rozmezí nadmořských výšek v památce je 480 až 710 m. PP Vysutý se ale vedle těchto jedinečných útvarů neživé přírody může pochlubit i výskytem cenných lesů. Jedná se o přirozené, místy až „pralesovité“ porosty jedlových bučin. Strže potoka pak lemují tzv. suťový les, který tvoří druhy přizpůsobené nestabilním podmínkám, které na okrajích strží zákonitě panují. Tomuto složení lesa jsou přizpůsobeny i druhy bylinného patra. Z nejvýznamnějších druhů můžeme jmenovat kyčelnici devítilistou, čistec alpínský, rozrazil horský, udatnu lesní a kapraď rezavou. Bohatství výskytu živočišných druhů je do značné míry závislé na věku lesních porostů. Protože zdejší bukové lesy již patří mezi ty starší, je zde možné zaznamenat i druhy s vazbou na dostatek mrtvého dřeva. K takovýmto druhům patří z ptáků například strakapoud bělohřbetý nebo lejsk bělokřký. Voda jako základ života přirozeně zvyšuje bohatství druhů a význam daného území. Čisté vody Vysutého potoka hojně využívá k rozmnožování známý a výrazně zbarvený mlok skvrnitý.

PP Vysutý má obrovský význam pro mnohem širší oblast Beskyd. Jedná se totiž o jedno z mála území, které je zdrojem splavenin pro řeku Morávku. Vzhledem k extrémním svahovým podmínkám a výrazné činnosti toku je odnos materiálu z památky opravdu značný. Údolí Vysutého potoka je z tohoto hlediska velice důležitým zdrojem sedimentů pro podbeskydské šterkonosné toky, zejména unikátní území chráněné v NPP Skalická Morávka.

Mlok skvrnitý je silně ohrožený obojživelník, který se v průběhu dne ukrývá pod kameny, pařezy či vývraty. Přes den se s ním lze setkat za deště nebo těsně po něm. Foto: A. Valasová

Kyčelnice devítilistou najdeme především v horských květnatých bučinách a jedlobočinách. Nejlépe jí svědčí živinami bohaté, vlhké půdy. Vyhledává stinná až polostinná stanoviště. Foto: A. Valasová

1) Na obrázku je část koryta Vysutého potoka (úsek pod hlavním vodopádem), na které jsou dobře patrné jednotlivé typy eroze: (A) Celkový pohled na údolí tvaru „V“ s patrnou intenzivní plošnou erozí na strmých svazích, (B) Plošná eroze (dobře dokumentovatelná postupným obnažováním kořenových systémů), (C) Na strmých svazích probíhají četné mělké sesuvy a (D) V těsném okolí vodopádu se nachází skalní svahy s probíhající intenzivní stržovou i plošnou erozí. Foto: T. Pánek

Rozrazil horský roste ve středních a vyšších polohách, je vázán na stinná stanoviště, proto jej najdeme především v bučinách a ve stinných lesích kolem potoků. Foto: L. Ohryzková

Pro oblast Beskyd je typické, že množství vody v tocích značně kolísá. Proto je po většinu roku stav vody v korytě Vysutého potoka podobný, jako na tomto obrázku. Foto: F. Jaskula

Méně studní, více bazénů

Martin Poloha

Jednou z činností, které Správa CHKO Beskydy vykonává, je také vydávání závazných stanovisek k likvidaci odpadních vod a stavbě studní. Z pohledu ochrany přírody a krajiny je naprostá většina případů realizace studní bezproblémová. Nejčastěji se jedná o vrtané studny poblíž obytných staveb a využívající hlubší zvodnělé horizonty. Dopad odběrů ve výši běžných potřeb domácností na ekosystémy na povrchu není pravděpodobný, i když možný kumulativní efekt mnoha odběrů nejsme schopni dohlédnout.

Trend ve spotřebě a využití vody zažívá změny. Na jedné straně se množství vody pro běžné osobní potřeby v minulých letech spíše snížilo, na straně druhé však vznikají nové „nápady“, které přispívají k zvýšenému využití vodních zdrojů: Typickým nešvarem nové doby je rozšíření individuálních bazénů

u rodinných domů i rekreačních nemovitostí. Použitá voda je po vyčištění vypouštěna do vodních toků nebo do podmoku do mělkých půdních vrstev. Z hlediska ovlivnění ekosystémů je většinou vhodnější druhý způsob. Navíc při něm dochází k většímu zdržení vody, a tak je omezován její zrychlený oběh, který se podílí na vysušování krajiny a přispívá ke změnám klimatu posilováním extrémů (sucho – povodně).

V poslední době se i u nás objevují systémy následného využití vody, např. akumulace vyčištěné odpadní vody k závlahám pozemku, nebo kombinované systémy využívající srážkové vody, např. pro splachování. Až se tato drobná opatření stanou běžná, budou mít značný význam pro hospodaření s vodou a umožní nám snadněji se přizpůsobit nesnáším, které nás možná čekají v důsledku změn

klimatu. A pokud se tak snad nestane, není to úsilí zbytečné: Budeme se moci radovat z toho, že v naší krajině zbude dost vody pro vše živé, co ji s námi sdílí.

Nádrže nebo poldry?

Martin Poloha

Pravděpodobná změna klimatu bude podle modelů v našich podmínkách znamenat vyšší výskyt extrémních povětrnostních situací včetně období sucha nebo naopak vysokých srážek. To otevírá potřebu řešit problémy spojené s protipovodňovou ochranou a akumulací vody.

Mezi klasická vodohospodářská opatření k řešení těchto problémů patří vodní nádrže a suché poldry. Nádrže při vhodné manipulaci zmírňují povodňovou vlnu a slouží k akumulaci vody. Suché poldry mají význam výhradně protipovodňový – daleko výrazněji zplošťují křivku probíhající povodně. I když v nich nelze využitelně akumulovat vodu, umožňují určité využití území v období, kdy toto není zatopeno. Mnohá taková představitelná využití mohou být blízka přírodě. Jde o variantu tzv. polosuchých poldrů, které mají trvalé částečné nadržení vody a mohou tak plnit ekologické funkce menší vodní plochy. Zátopovou plochu polosuchého poldru vyplňují vedle stálého nadržení další prvky, které snázejí zatopení (tůně, mokřady, vrbiny) a jsou cenné z pohledu přírody a krajiny.

Na území CHKO Beskydy je několik „profilů“, ve kterých se dlouhodobě uvažuje s realizací takových vodohospodářských opatření. Za všechny jmenujme například lokalitu v Horní Lomné, kde se kromě vodní nádrže v posledních letech zvažuje i varianta su-

Vodní nádrž Šance

chého poldru. Jeho smyslem by bylo zmírnit případnou katastrofální povodňovou vlnu na horním toku Olše, v jejímž povodí se dosud žádné nádrže nenacházejí. V jižní části CHKO se opakovaně diskutuje nad vodní nádrží v Halenkově na Dinotici.

I když v konkrétních případech mohou být projekty polosuchých poldrů z hlediska ochrany přírody a krajiny zajímavé, je asi zřejmé, že z řady příčin jsou naopak zejména

velké průtočné vodní nádrže ochranněsky vnímány silně negativně. Proto bychom měli nejprve vyčerpat všechna drobná krajino- tvorná opatření k zadržení vody v krajině dřív, než sáhneme po řešeních, která jsou pro krajinu devastační. Jestli se bude možné jim vyhnout natrvalo nebo k nim budeme pod tlakem změn klimatu přinuceni přistoupit, ukáže až budoucnost.

III. a IV. Zóna

Marie Popelářová a Jana Pnioková

Navazujeme na minulé číslo Zpravodaje, kde jsme si přiblížili hospodaření v přírodně nejcennější I. a II. zóně CHKO Beskydy. Místa, která jsou člověkem intenzivněji využívána – pro hospodaření, bydlení i rekreaci, patří již většinou do III. a IV. zóny CHKO.

Různorodost III. zóny

Charakterizovat III. zónu není vůbec jednoduché. Protože tato zóna zabírá víc než polovinu území CHKO (56 %), zahrnuje různé typy krajiny, různé přírodní hodnoty i různý charakter zástavby. Podstatnou část III. zóny však tvoří rozvolněná zástavba v údolích, tradičně i intenzivněji obhospodařované louky a hospodářsky využívané lesy. Většina krajiny ve III. zóně je lesnatá (41,6 %). Lesy mají často pozměněnou druhovou skladbu, tj. tvoří je smrciny, které byly vysázeny na místě původních jedlobučin či dubohabřin. Zbýlých 14,4% plochy III. zóny se rovná nezanedbatelným 17 446 ha zemědělské půdy. Zastoupené jsou mezi nimi velkoplošné intenzivně obhospodařované (v období socialismu scele- né a melioracemi odvodněné) louky a pastviny, ale i zbytky květnatých luk a jalovcových pastvin. Ty se zachovaly často v bezprostřední blízkosti domů a jsou dnes posledními útočišti vzácných rostlin a živočichů široko daleko v kulturní krajině.

Nová stavba musí zapadnout. Daří se to?

Do III. zóny jsou zařazeny také menší obce a zastavěná boční údolí. Nová stavba zpravidla doplňuje stávající zástavbu a okraje sídel. Pro její umístění neplatí zpřísněná pravidla jako v I. a II. zóně, ale podle zákona o ochraně přírody a krajiny podléhá rovněž posuzování vlivu na krajinný ráz a existenci chráněných druhů. I když kumulace chráněných druhů nemusí být ve III. zóně tak velká jako v případě I. a II. zóny, přesto (anebo právě proto) je nutné při územním plánování a stavebním řízení ochráně zbytkových populací vzácných druhů věnovat velkou pozornost. Kromě více či méně zastavěných údolí se ve III. zóně nacházejí i krajinářsky velmi hodnotné, řídké osídlené enklávy, které však v dobách nedávných přišly o svou přírodní pestrost. Nový dům by každopádně měl do stávající zástavby „zapadnout“, tj. brát zřetel na okolní zástavbu, především na její výraz, hmotové a materiálové řešení a způsob zasazení do krajiny. Že dohoda mezi stavebníkem a úřady o umístění, případně vzhledu domu není vždy snadná, více než slova dosvědčují stavby, které kolem nás v krajině vyrůstají.

IV. zóna – rezignace ochrany přírody?

Nejhustěji zastavěné části údolí v CHKO Beskydy jsou zařazeny do IV., tj. nejnižší zóny její ochrany. Náleží sem i intenzivně obhos-

podávaná zemědělská půda velkých zemědělských podniků. V celé CHKO je však IV. zóna pouze na 4% její rozlohy, tvoří ji zejména hustě zastavěná hlavní údolí Vsetinské a Rožnovské Bečvy, Házovického potoka (Rožnov p. R. – Hutisko-Solanec) nebo oblast Řeky, Komorní Lhotky a Bocanovic. Existence IV. zóny se však nerovná rezignaci na ochranu krajinného rázu a ohrožených druhů. I mnohde překotně vznikající nové sídelní útvary se musí držet pravidel daných územním plánem obce schváleným Správou CHKO. Správa CHKO se pak již nevyjadřuje k umístění a vzhledu konkrétních staveb v intravilánech obcí ve IV. zóně, pokud jsou realizovány dle schváleného územního plánu a nedochází ke kolizi s aktuálním výskytem chráněných druhů na lokalitě. Proto největší tíha rozhodování o využití krajiny ve IV. zóně leží na stavebních úřadech. Jejich nástrojem při plánování nových sídelních útvarů je např. možnost zadat vypracování tzv. zastavovací studie, která řeší konkrétní skladbu nového sídliště. Záleží pak na urbanistech, jak funkční a estetickou novou čtvrť k bydlení dokáží vytvořit.

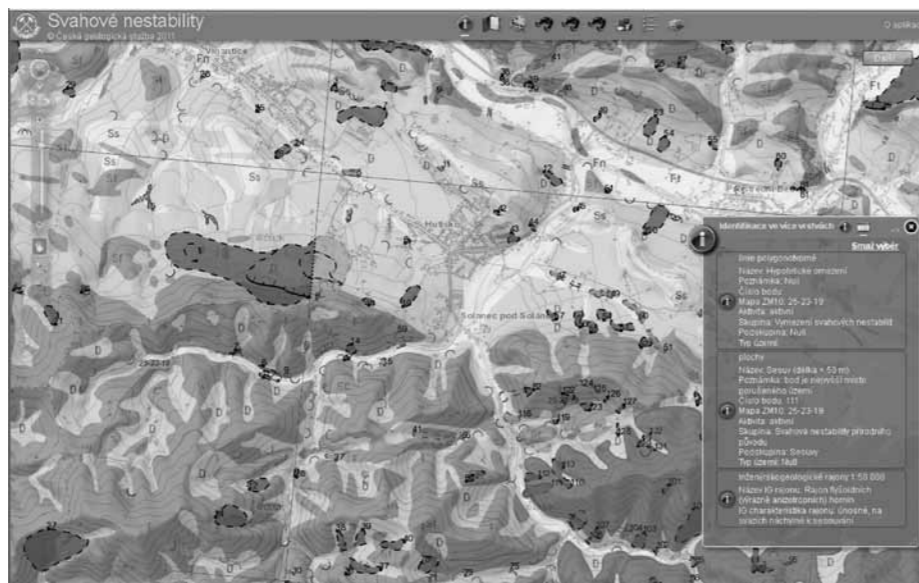

Intravilán obce Hovězí je součástí poměrně hustě zastavěného údolí Vsetinské Bečvy, které patří do IV. zóny. Zachované terasovitě členěné svahy nad obcí s pestrou vegetací a výskytem chráněných orchidejí jsou právem řazeny již do III. zóny CHKO.

Geologická mapová služba

Petr Wolf

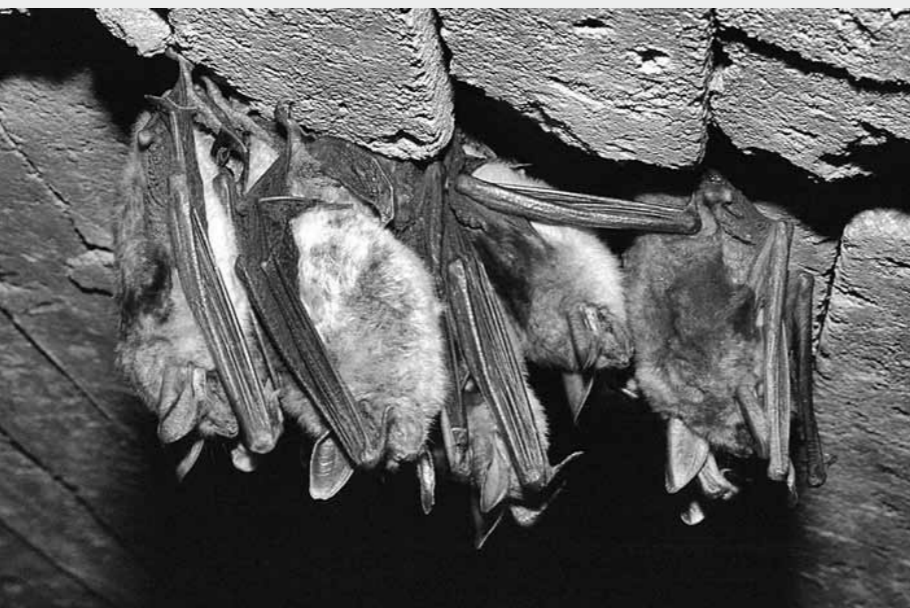
V dnešním díle o mapách na internetu si stručně řekneme o další bezesporu zajímavé službě a tou je geologická mapa České geologické služby na www.geology.cz. Informace zde najde opravdu každý, od učitelů, studentů, přírodovědných nadšenců až po běžné obyvatele. Možná si řeknete, proč by se běžný člověk měl zajímat o nějakou geologii, když zrovna nevytváří na zahradě skalku. Jenže kromě základních geologických map, přehledu významných geologických lokalit, informací o dekoračních kamenech těžených na území České republiky, zde najdete podrobnou mapu geologických rizik, v našem případě hlavně sesuvů. (http://maps.geology.cz/svahove_nestability/). A to je informace, která je pro řadu lidí bydlících či plánujících bydlení opravdu cenná.

Myšan veliký

Jiří Lehký

- ▶ Myšan veliký nebo také nedopír myšový – jsou jména, která dali lidé netopýři velkému
- ▶ je to náš asi nejhojnější a největší netopýr – velký asi jako vlaštovka
- ▶ dožívá se průměrně 4–5 let, nejstarší známý „myšan“ se však dožil 28
- ▶ žíví se hmyzem – údajně až 80 % jeho potravu tvoří střevlíci, které loví na zemi
- ▶ páří se na podzim, oplodněná vajíčka ale „čekají“ do jara – mláďata se rodí až v červnu
- ▶ v létě s oblibou vyhledává půdy kostelů, kde tvoří různě velké kolonie
- ▶ na zimu se stěhuje do jeskyní – výjimkou nejsou přelety 50–100 km, nejdelší měřil 390 km

- ▶ půl roku (od října do dubna), tedy i půl života, prospí
- ▶ žije převážně v nížinách a středních polohách – proto je s podivem, že na horských zimovištích dominuje

- ▶ stejně jako všichni ostatní netopýři je zákonem chráněný – dokonce se pro něj vyhláší tzv. evropsky významné lokality – jednou z nich jsou i Beskydy

Benešky

Dana Morcinková

Mnozí z nás, ať už se jedná o milovníky přírody, sportovce či prostě návštěvníky Beskyd, znají hřebenovku Vsetínských vrchů – konkrétně cestu vedoucí z Čartáku na Třeštík. Někteří neví, jiní tuší a jen málo je těch, kteří znají bohatství, jež nám matka příroda nabízí prostřednictvím hřebenových luk zvaných Benešky.

Od jara až do podzimu je zde možno najít, obklopené běžnými květnatými druhy, velké množství chráněných druhů rostlin. Pozorováno zde bylo devět druhů orchidejí. Jako první vykvétají fialové a žlutě zbarvené prstnatce bezové, následují vstavače mužské a prstnatce májové, které doprovází pětiprstka žežulník a později i prstnatec Fuchsův. Z orchidejí se zde dále vyskytují kruštíky, hlavinka horská, veneník dvoulistý a bradáček vejčitý.

Členitá lokalita Benešky se nachází v 1. zóně CHKO Beskydy a zaujímá zhruba 7 ha. Již od roku 2003 je udržována z prostředků Programu péče o krajinu, předtím byla skoro 20 let bez jakékoliv údržby. Zpočátku byly louky očištěny od dřevinného náletu, takže zde zbylo jen několik vzrostlých soliterních stromů,

remízek porostlých břízou a smrkem a několik jalovců roztroušených po ploše.

Dnes je možno opět projít z hřebene napříč pastvinou po lesním chodníčku až na Horní Bečvu. Z hřebene je vidět část Moravskoslezských Beskyd táhnoucí se od mystické hory Radhoště přes Čertův mlýn, Kněhyni, Smrk až po nejvyšší horu Beskyd a královnu všech slezských hor Lysou horu.

Poděkujeme za krásný zážitek spojený s návštěvou Benešek a všem, kteří svým podílem přispívají k zachování jejich bohatství.

Prstnatec Fuchsův

Přehrada „zmenšila“ obec

Lucie Ohryzková / ČSOP Salamandr

Historie...

Píše se rok 1950, rozsáhlá horská obec Morávka si žije poklidným životem. V hlavním údolí mezi vrcholy Travný a Slavič je hospoda, několik obydlých domů a vede tudy i cesta do horních částí obce. Zde je v jednotlivých údolích mnoho obydlých chalup. Lidé využívají každý přístupnější kousek půdy jako pole a ta o něco méně přístupná zákoutí jako pastviny, lesy je pokryta zhruba polovina obce.

Údolí Morávky v roce 1950

...a současnost

Na počátku 70. let minulého století bylo rozhodnuto o výstavbě vodní nádrže na Morávce. Tímto zásahem byla obec rozdělena na část pod přehradou, kde docházelo k postupnému rozvoji a část nad přehradou, která se začala postupně vytlidňovat. Původní cestu, hospodu a ne jeden dům pohltila voda. Při nižších stavech vody v nádrži přehrada občas poodhalí svá skrytá tajemství. Existence přehrady a s ní spojený zákaz vjezdu motorových vozidel do horních částí obce (který zde platil ještě před pár lety) sice znemožnila rozvoj této oblasti, však může mít i pozitivní důsledky. V území nad přehradou nedošlo k výstavbě rozsáhlých rekreačních zařízení, sjezdovek apod. a tato zákoutí jsou proto stále poklidnými místy.

Přehrada Morávka

Celobeskydské mapování chřástala polního

Daniel Křenek / ZO ČSOP Orchidea Valašsko

Přibližně od poloviny května se z našich luk začnou ozývat řezavé hlasy celosvětově ohroženého ptačího druhu chřástala polního. V této době začnou ornitologové se sčítáním tohoto vzácného opeřence.

Výsledky z loňského roku

V loňském roce proběhl tzv. nultý ročník mapování, do kterého se mohl zapojit každý. I přesto, že se do sčítání zapojilo poměrně málo dobrovolníků, podařilo se zaznamenat celkem 104 volajících samců. Nejvíce ptáků bylo zaznamenáno na Trinecku a Jablunkovsku. Zde však byl tak vysoký počet i díky tomu, že se území podařilo detailně prozkoumat a do mapování se zapojil velký počet mapovatelů. Výsledky ukazují, že ve srovnání s předchozími roky byla početnost chřástala vyšší než v jiných letech.

Proč se mapuje

Chřástal je velmi vzácným ptačím druhem a jeho populace se v České republice odhadu-

je na pouhých 1700 volajících samců. V Beskydech je to asi 150–180 samců. Je chráněn dokonce na území celé Evropské unie a také i u nás. Aby bylo možné tomuto vzácnému opeřenci zajistit potřebnou ochranu, musíme znát co nejlépe jeho rozšíření, početnost a mít také dostatek údajů o vývoji populace za delší časové období.

Zapojit se může každý

Hlavní mapování probíhá od poloviny května do první dekády června, a to především v nočních hodinách. Mapování je prováděno na předem vytipovaných trasách. Sčítají se volající samci, kteří jsou dobře identifikovatelní podle nápadného řezavého hlasu, který je možné poslechnout i na níže uvedených internetových stránkách. Tento nezaměnitelný hlas pozná opravdu každý, a proto k mapování chřástalů není třeba speciálních zoologických znalostí. Pokud chřástala zaznamenáte, запиšte si datum, počet volajících samců, co nejlépe popište místo pozorování a zašlete in-

formaci na správu CHKO Beskydy. Podrobné informace k mapování najdete na stránkách www.valasskakrajina.cz.

Pomozte nám při odhalení dalších informací o tomto tajemném druhu a zapojte se do mapování!

K Pulčinským ledopádům legálně

Na konci minulého roku požádala obec Francova Lhota o souhlas k vyznačení chodníku k tzv. Pulčinským ledopádům. Poněvadž se tato přírodní zajímavost – ledopády zbarvené sněžnými řasami, nachází mimo značené cesty na území národní přírodní rezervace Pulčín – Hradisko, docházelo ze strany zvědavých návštěvníků k porušování zákona. Správa CHKO Beskydy po dohodě s obcí ve správním řízení povolila vyznačení sezónního chodníku. Ten bude vyznačen tabulkami na stromech v době od 15. prosince do 15. března, přičemž nejlepší podmínky nastávají obvykle na konci února. Mimo uvedenou dobu bude i v této části rezervace platit dosavadní režim, zajišťující klid zde divoce žijícím obyvatelům. (JL)

Album Beskydského poutníka

O Beskydském poutníku, který dětem a mládeži (ale nejen jim!) přináší řadu úkolů a příležitostí k poznávání přírody Beskyd, jsme již v našem zpravodaji psali. A aby se poutníkům po Beskydech lépe putovalo, vydal nedávno ČSOP Javorníček i Album beskydského poutníka. Doplnuje ho kolekce 66 druhů samolepek v 8 různých tématech. V albu jsou předtištěny obdélníčky s černobílými fotkami vrcholů, studánek..., které si poutníci přelepují nasbíranými barevnými samolepkami. Ty získávají od svých vedoucích, učitelů apod. po navštívení vybraných beskydských vrcholů, studánek aj., případně splnění jiných úkolů. Všechny tiskoviny k projektu Beskydský poutník jsou k dispozici v sídle ČSOP Valašské Meziříčí a na Správě CHKO Beskydy. (JL)

DMSky pro Bezručovu chatu

Klub Českých turistů obnovuje na Lysé hoře zbouranou Bezručovu chatu. Pro získání finančních prostředků na stavbu byla zřízena možnost finančně přispět formou zaslání DMS (dárkových SMS). DMSky můžete posílat na číslo 87777 ve tvaru: DMS (mezera) GIGULA

Cena jedné DMS je 30 Kč, z toho 27 Kč jde na výstavbu chaty.

Stezka pokladů Godula

Žádná obyčejná naučná stezka, ale stezka pokladů, bude otevřena během května v obci Řeka. Stezka začíná v centru obce, vede v okolí kopce Godula. Na přibližně 4km dlouhé trase bylo rozmístěno 7 panelů, každý panel skrývá jeden poklad.

Stezka byla vytvořena v rámci projektu „Jednotný informační a komunikační systém ochrany přírody v NUTS II Moravskoslezsko“.

Konkrétní termín otevření bude zveřejněn na stránkách www.valasskakrajina.cz.

Zpravodaj v novém kabátě

Lucie Ohryzková / ČSOP Salamandr

S novým ročníkem se k vám dostává nový Zpravodaj. Upravili jsme grafiku a hlavně změnili jsme papír. Asi vám hned přijde na mysl, že jsme se nechali strhnout dobou. To ani ne. Jen chceme, aby náš zpravodaj byl víc přitažlivý, a proto jsme ustoupili od tisku na recyklovaný papír. Používání recyklovaného papíru přináší mnohá úskalí, především při tisku obrázků. I když máme ve Zpravodaji pouze 4 barevné strany, mezi ně patří obálka, právě na nich je rozdíl nejvýraznější. Recyklo-

vaný papír „vysaje“ barvu a vytištěný zpravodaj vypadá úplně jinak než ten, který vidíme a připravujeme na počítačových obrazovkách.

Mnozí z vás si však určitě řeknou, že časopis týkající se ochrany přírody by měl být tištěn na ekologicky šetrném (tedy recyklovaném) papíře. Ono to ale s tím papírem není tak jednoznačné. Papír je vždycky spjat s prvotní surovinou – dřevem, a to pochopitelně, i když je recyklovaný. I ten „ekologický“ recyklovaný papír tedy může mít svůj původ v tropickém deštném lese nebo v lese, který byl vytěžen velmi nešetrným způsobem... to už se ale nikdy nedozvíme. Takže ve výsledku může být proces vzniku recyklovaného papíru k přírodě velmi nešetrný.

Existuje však jiná šetrná alternativa, certifikace FSC. Má ji i papír, na kterém je od nynějška Zpravodaj tištěn. Výrobek s touto certifikací vám zaručuje, že jeho nákupem podporujete lesní hospodaření šetrné k přírodě a místním lidem. V praxi to znamená, že každý článek ve zpracovatelském řetězci od lesa až k zákazníkovi musí získat certifikát FSC. To dává zákazníkovi jistotu, že kupuje výrobek z šetrně obhospodařovaných lesů. Na stránkách www.czechfsc.cz najdete o certifikaci více.

Věříme, že se vám změny Zpravodaje budou líbit. Na adrese salamandr@salamandr.info uvítáme vaše připomínky a názory k „novému“ Zpravodaji a také vaše nápady na další změny.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti / Ročník IX, číslo 1/2012. / Vychází 2–4x ročně / Vydává ČSOP Salamandr (ČSOP Salamandr, Tvarůzkova 1805, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, tel.: 571 613 241, e-mail: salamandr@salamandr.info, IČ 702 38 723) ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy / Náklad 1000 výtisků. / Číslo vyšlo v březnu 2012 v Rožnově pod Radhoštěm. Zpravodaj je vytištěn na papíře s certifikátem FSC/ Tisk: PROprint, Český Těšín / Grafika: sumec+ryšková, Rožnov p. R. / NEPRODEJNÉ

Autoři článků, u kterých není jinak uvedeno, jsou pracovníky Správy CHKO Beskydy. Fotografie a obrázky: V. Bajer, E. Jaskula, J. Lehký, R. Jirsák, P. Konupka, B. Krupová, Z. Molitor, D. Morcinková, L. Ohryzková, V. Ondruch, T. Pánek, M. Popelářová, I. Sumec, P. Šaj, E. Šulgan, A. Valasová, R. Vlčková, Archiv Správy CHKO Beskydy, Archiv D. Hlisenkovského.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti je periodickou tiskovinou evidovanou pod MK ČR E 17444

Akce v Beskydech a okolí

12. 1.–20. 5. 2012 – Pojd'te s námi do Praveku, interaktivní výstava v Zámku Kinských, ve Valašském Meziříčí, Výstavní sály v 1. patře

Více informací: <http://www.muzeumvalassko.cz/vystavy/pojdte-s-nami-do-praveku/>

19. 1. 2012–30. 4. 2012 – Chléb náš vzdejší... od zrníčka k bochníku, výstava Technického muzea v Petřvaldě, v jednotlivých částech výstavy návštěvníci poznají, jakým způsobem lidé obdělávali půdu. Více informací: <http://www.muzeumct.cz/petrvald/>

16. 2. 2012–8. 4. 2012 – Příroda očima Herberta Thiela, výstava v Muzeu Beskyd ve Frýdku-Místku, Herbert Thiel patří k předním českým fotografům, jehož hlavním tématem je příroda. Více informací: <http://web.telecom.cz/muzeumbeskyd/vystavy.htm>

7. 7.–15. 7. 2012 – Letní škola včelařů, týdenní pobytová škola v areálu Domu včelařů Fojtství Chlebovice je určena pro děti od 10 do 17 let.

Více informací: <http://www.vcelaricifm.cz/chystane/7.html>

26. 5. 2012 – Slabikář devatera řemesel, ve Valašském muzeu v Rožnově pod Radhoštěm si malí i velcí mohou vyzkoušet některá tradiční řemesla.

Více informací: <http://www.vmp.cz/cs/programy-a-vystavy/valassky-rok-2012/slabilkar-devatera-remesel.html>

Zpravodaj emailem

Chcete dostávat aktuální číslo Zpravodaje CHKO Beskydy na vlastní email? Zašlete své kontaktní údaje (jméno, příjmení a email) na adresu salamandr@salamandr.info a pak už můžete s napětím očekávat první email ze Salamandru.

Řeka – obec kamene a lesa

Obec Řeka leží v severní části CHKO Beskydy v údolí toku Ropičanky – dříve zvané Řeka, podle níž obec dostala také svůj název.

Zhruba dvě třetiny obce pokrývají lesy, ty jsou místy přírodovědně velmi cenné. Příkladem je PR Ropice, ta byla vyhlášena teprve v r. 2010, a to právě z důvodu ochrany starých bukových lesů a ve vyšších partiích také k ochraně lesů smíšených s převahou smrku. Má dvě samostatné části Ropice I, ta je na JV svahu mezi vrcholy Ropička a Příslop, a Ropice II, která je podstatně rozsáhlejší, rozkládá se na svazích Ropice, Velkého Lipového a Příslopu. Obě části rezervace si můžete prohlédnout z červené hřebenové turistické značky v úseku mezi turistickou chatou na Ropičce a vrcholem Ropice.

Další zajímavostí Řeky je kamenolom, resp. kámen, který se v něm těží. Zdejší nazelenalý pískovec zvaný podle kopce, z kterého je těžen, „godulský“, je již dvě století využíván pro stavby a také pro pomníky.

Kamenolom v obci Řeka z kterého se těží Godulský pískovec

Otázky pro starostu obce pana Tomáše Tomeczka

Pozice obce v chráněné krajinné oblasti je především poutavá pro potenciální návštěvníky. Myslíte si, že je umístění obce v CHKO spíše pozitivní či negativní?

Z pohledu občana žijícího v této oblasti by se mohlo zdát, že pozice obce v CHKO je do jisté míry negativní, a to díky zafixovaným obavám ze Správy CHKO Beskydy spojené se vším povolováním při jakémkoliv sebemenší stavbě. Z pohledu návštěvníka

Pohled na Řeku ze svahu Goduly

však tato skutečnost může být zajímavá a lákavá pro návštěvu. Myslím si, že návštěvníci bohužel mnohdy ani netuší, jak by se měli v CHKO chovat, a to platí nejenom u nás. Správa CHKO by proto měla především věnovat více času a prostředků na informování veřejnosti. Z pohledu starosty však také v poslední době vidím i pozitivní změny, a to v komunikaci se Správou CHKO. Postupně si také uvědomuji, že máme neskutečně velkou devizu, překrásnou přírodu, kterou jinde nemají, a na tomto můžeme postavit i naši propagaci. Díky výborné spolupráci s CHKO Beskydy se podařilo připravit i naučnou stezku, kterou společně na jaře otevřeme. Naučná stezka byla jednou z podmínek, kterou jsme si stanovili při kladném souhlasu k vyhlášení nové rezervace Ropice, situované převážně v katastru naší obce.

Obec Řeka má poměrně malý počet obyvatel, na druhou stranu značné množství chat a rekreačních zařízení, což v určitých obdobích nepochybně zvyšuje počet lidí v obci. Je tento jev znatelný „na první pohled“?

Ano, počet obyvatel se značně zvyšuje, z 500 stálých obyvatel o přibližně 2000 návštěvníků a rekreatantů, a to hlavně o víkendech a prázdninách. V zimě k tomu přispívá i nejdelší zasněžovaná sjezdovka v Beskydech. Dlouho jsme bojovali s chataři, než se naučili pravidelně platit poplatky spojené s odpady, ale k dnešnímu dni můžeme říct, že toto je již minulostí. Samozřejmě, že se najdou i výjimky, ale vše se vždy vyřeší domluvou. Viditelný je ruch hlavně na silnici, kdy v pátky odpoledne

přijíždějí a v neděli odpoledne odjíždějí chatari zpět domů. Jsme rádi, že se občané naučili třídit odpady, to je důkaz toho, že lidem záleží na životním prostředí. Dlouho jsme byli v třídění odpadu na prvních místech. Poté, co se do porovnání zařadila i města, nejsme první, ale držíme si stále přední místa. V posledním roce jsme byli dokonce první v produkci odpadu, což nás sice netěší, ale na druhou stranu jsem rád, že odpad nalezneme v popelnicích a v kontejnerech a ne někde v příkopech.

Jaké místo je podle vás ve vaší obci nejatraktivnější a kam byste pozval návštěvníky se zájmem o přírodu?

Je mnoho překrásných míst v naší obci, těžko se mi preferuje nějaká lokalita. Každopádně stojí za to si prohlédnout naši obec z ptáčích perspektivy, a to minimálně ze tří míst. Prvním je vysílač Godula, poskytuje nádherný výhled na obec. Dalším místem je jeden z našich dvou lomů, kde se těží Těšínský (Godulský) pískovec. V neposlední řadě je překrásný výhled do obce i z Šindelné (1001 m n. m.), což je nejvyšší bod naší obce, odtud je také úžasný pohled na PR Ropice. Pokud bych já chtěl vidět krásnou přírodu, vydal bych se po turistické cestě na Ropičku a na první výhledné cestě pokračoval směrem na konečnou. Nejvíce se mi líbí staré bukové porosty, těší mě obzvláště na podzim, když v nich mohu sbírat houby. To je pro mě ten největší relax. Tímto se dokážu uklidnit a srovnám si myšlenkové pochody, což je v dnešní uspěchané době potřeba. Každý má své nejmilejší místo, byl bych rád, kdyby si návštěvníci našli to své místečko i u nás v obci.

Tento zpravodaj byl vytištěn v rámci projektu „Jednotný informační a komunikační systém ochrany přírody v NUTS II Moravskoslezsko“. Projekt je realizován Moravskoslezským krajem s přispěním finančního nástroje Evropské unie LIFE+.

